

žujmo se, potegujmo se krepko za blagor delavskih stanov!

Dalje je slavní govornik omenil še to, zakaj socialni demokratje ravno vero in duhovnike tako smrtno sovražijo; govoril je tudi o njihovih časopisih in o lažeh, katere so v njih. —

To so bile približno vodilne misli govora dr. Kreka na Gomiškem. Vsem tem izvajanjem je sledilo burno odobravanje in ploskanje. Bog živi vodjo slovenskih krščanskih socialistov!

A. K.

Cerkvene zadeve.

Sv. Jožef pri Mariboru.

(Zgodovinska črtica.)

(Dalje.)

Z milodari so Bevorgovi dediči, lastniki Radvanja, olepšali cerkvico in postavili v njej nov krasen oltar, tik cerkvice pa hišo za cerkovnika. — Prenovljeno cerkvico je s pooblastilom papeževnega nuncija na Dunaju z dne 17. junija 1684 še istega leta posvetil lavantinski knezoškof Franc grof Stadion.¹⁾

Ker pa se je vse to godilo brez vednosti in dovoljenja hočkega nadžupnika, patrona župnije v Lembahu, h kateri je cerkvica sv. Jožefa do 1863 spadala, pritožil se je Anton Testa, nadžupnik v Hočah, pri višjem dijakonu in deželni vladi, in po mnogoletni pravdi mu je bilo leta 1687. patronstvo tudi čez cerkvico sv. Jožefa prisojeno.²⁾

Tudi v sledečih letih je bila cerkvica sv. Jožefa zelo obiskovana in čedalje bolj pogosto izraževala se je želja, naj bi se sv. Jožefu v čast postavila večja cerkev in ustanovil v njej beneficij. Oboje se je zgodilo početkom 18. veka najbolj vsled požrtvovalnosti blagega Bolfenka pl. Sinersberga.

Bolfenk pl. Sinersberg je bil nekaj časa solastnik Radvanja. Soproga mu je namreč bila Marija Elizabeta, udova Matjaša Henrika pl. Wintershofen. Ž njo je priženil med drugim Radvanj pri Mariboru in Brstje (Rüstenau) pri Ptuj, a imel je sestro prvega moža svoje sopruge, Mariji Ani pl. Wintershofen izplačati 2000 gld. dedščine po stariših Jan. Henr. pl. Wintershofen in Benigni roj. Idungsbeug. Ker mu je soproga okoli l. 1670. umrla, prodal je Radvanj mariborskemu meščanu V. pl. Bevorgo ter se podal v Varaždin, kjer je imel lastno hišo. Bil je višji vojaški častnik pri slavonskem pešpolku, ki je koncem 17. veka imel v Varaždinu svojo posadko.

Umrl je koncem aprila 1698 v Varaždinu ter je bil pri tamošnjih frančiškanih pokopan.

Njegovo vseskozi plemenito in verno srce kaže nam najlepše njegova dne 13. aprila 1698 v Varaždinu pisana oporoka, s katero je ustanovil beneficij pri Sv. Jožefu.³⁾ Glasi se v prevodu tako-le:

»Moja, Bolfenka pl. Sinersberga oporoka ali poslednja želja.

Najprej priporočam svojo ubogo dušo neizmernemu usmiljenju presv. Trojice, Boga Očeta, Boga Sina, Boga sv. Duha. Amen.

Moje mrtvo truplo naj se zvečer odpelje z dvema konjema k očetom frančiškanom ter se položi v žer mrtvaške kapele. Zaradi tega se ima potrebno ukreniti z očetom frančiškani. Za pogreb naj se proti plači vzame 12 bakel ali od družbe, ali iz župnijske cerkve ali pa od frančiškanov. Za potrebne voščene sveče in za vse drugo skrbeti je naprošen konjeniški stotnik, a za sveče se ne sme potrošiti več nego le 30 gld.

¹⁾ Ign. Orožen, I., 9., 22. in 538.

²⁾ in ³⁾ Tisti, I., 574.

⁴⁾ Sim. Povoden, rokopis, str. 578.

Dva dni zaporedoma naj se v mrtvaški kapeli poje črna maša, pri drugih oltarjih pa tri dni služi toliko sv. maš, kolikor bode sploh mogoče. Vsak duhovnik naj za sv. mašo dobi 30 kr., ubožcem pa se naj v teh treh dnevih da vsakemu jeden groš.

Očetom frančiškanom volim od svojega vojaškega zaslužka 50 gld., za kar naj služijo sv. maše.

Očetom kapucinom na Štajarskem volim 300 gld. od svote, ki se bode za moje vino na Štajarskem dobila. Ta denar naj kapucini razdelijo svojim samostanom, da bodo za mojo dušo sv. maše služili in pobožno molili.

Glavnega dediča vsega svojega premakljivega imetja v gotovini, srebrnini, obveznicah in vojaškem zaslužku, kakor tudi hiše imenujem svojo preljubljeno »Mämb«⁵⁾ gospodično Marijo Ano pl. Wintershofen, kateri dolžujem 2000 gld. dedščine po očetu in materi.

Moje nepremakljivo imetje, namreč dva vinograda v Zavrčah, dva vinograda na Košaku zunaj Maribora, tri vinograde na Posrku z veliko hosto vred, podložnika Martina Zupaniča na Gačniku, ki mi ima poleg navadne rabote odrajtovati na leto 50 gld., potem prosti travnik v Slov. goricah in drug za 150 gld. zastavljen travnik naj do svoje smrti uživa gospodična Marija Ana pl. Wintershofen, a naj za to stari grajski grofici Herberstein, roj. Sinersberg, ki mora zelo slabo (miserabl) živeti, plačuje na leto 25 gld., da se v molitvah spominja moje uboge duše.

Po smrti imenovane gospodične Marije Ane naj navedena zemljišča dobi cerkev sv. Jožefa pri Mariboru in sicer tako, da dva vinograda na Košaku z vsem, kar k njima spada, ravno tako tri velike proste vinograde na Gačniku in podložnika Zupaniča z dvema travnikoma dobi v last cerkev ter jej uživa tako, kakor sem je užival jaz, da se cerkev ohrani ter čast božja in sv. Jožefa vedno (durante mundo) pospešuje.

Ostali prosti vinogradi, in sicer najmanjši na Gačniku, katerega viničarija stoji vrh hriba tik hoste, potem trije vinogradi na Posrku z veliko hosto in dva vinograda v Zavrčah imajo se pa kot beneficij izročiti pridnemu, najmanj 40 let staremu duhovniku, da v cerkvici sv. Jožefa za me in mojo rodbino služi v vsakem tednu dve sv. maši.

Pravico podeliti beneficij (jus collationis) izročim slavnemu magistratu v Mariboru, ki bode torej imel skrbeti za to, da se pri vsaki spremembi prej ko prej nastavi drug beneficij.

Gledé pravice potrjenja (jus confirmationis) pa ne vem, bode li jo imel višji duhovnik ali pa kateri škof, ker se cerkev sv. Jožefa nahaja v oglejski škofiji. To zadevo bode že moral slavní magistrat preiskati. V ostalem pa prosim, naj slavní magistrat gleda na to, da se vinogradi, kakor cerkveni tako beneficijatovi ne bodo zanemarili, nego da ostanejo v tako dobrem stanu, kakor sem je jaz zapustil. Živino in vse drugo premakljivo blago, kar se pri vinogradih nahaja, sme imenovana gospodična »Mämb« prevzeti kot lastnino, kajti k ustanovi spadajo le zemljišča in nepremakljiva imetja.

Kakor hitro bode kapela sv. Jožefa zemljišča prevzela, naj mi od prvih letnih dohodkov postavi v sredi kapele ali pa na drugem primernem kraju spomenik iz rudečega marmorja z mojim navadnim naslovom in napisom: »Per diem sol non uret te, neque luna per noctem. Psal. 120. Miseriarum finis.«⁷⁾

⁵⁾ Prepis v kn. šk. arhivu v Mariboru.

⁶⁾ »Mämb«, — Muhne je v prvi vrsti teta in tujna, potem pa tudi sestrina. Svoje dni pa je »Mämb« bila vsaka ženska brez ozira na sorodstvo.

⁷⁾ »Po dnevu te solnce ne bode peklo, tudi ne luna po noči. (Ps. 120.) Konec nadlog«.

Svojo novo kočijo, konjsko opravo in konja rižana volim gospodični »Mämb«.

Svojo prosto posestvo pri Spitzhardu¹⁾ med Radgono in Fürstenfeldom, od katerega mi ima mojster Ivan Gales, vrvar v Gradcu, vsled pogodbe odrajtovati na leto 15 gld., a mi že več let ni ničesar odrajtalo, sporočim sestri Magdaleni, uršulinarci v Gradcu, ki naj za-me moli.

Orožje, puško in škornje, kakor tudi obleko in svojega vranca, 100 gld. glavnice pri župniku v Varaždinu in 50 gld. pri della Schego, Spancu, volim nadstražniku v Ivaniču, gospodu Janezu Jakobu pl. Wintershofen²⁾, kateremu sem že mnogo dobrot skazal ter za-nj čez 1000 gld. potrošil. Pa dasi nisem z njim v nobenem sorodstvu, sem mu vendar v nadi, da bode svoji gospodični sestri hvaležen, rad pomagal in mu tudi sedaj to le iz tega uzroka sporočim, da bi v znak hvaležnosti ves čas svojega življenja molil za mojo dušo.

Mojim trem strežnikom, Matjašu, Pankraciju in Mateku ter dekli Geri naj gospodična »Mämb« po mojem zapisniku plača, kar se imajo mezde dobiti; namesto dogovorjene obleke naj jim da v denarju, kar je prav.

Za to pa gospodični »Mämb« volim svojo gorno, katero mi imajo redovnice v Marenbergu vsled zapisnika odrajtovati, potem tudi gorno pri grofu Wagensberskem, ki mi jo pa že za več let dolžuje, kakor je iz zapisnika razvidno.

Svojo knjižnico, ki je velike vrednosti, sporočim blagorodnemu gospodu Sigmundu baronu Wintershofen, najstarejšemu sinu Gotfrida Ehrenreicha Wintershofen, ki se s študijami bavi in bode torej s knjižnico imel veselje, ker jo bode mogel izvrstno rabiti.

S tem končam svoje poslednje sporočilo ter prosim vso višjo in nižjo gosposko na Štajarskem, Hrvaškem in v Slov. krajini, naj skrbi, da se bode ta moja oporoka natanko izvršila. V ta namen sem tudi podpisane naprosil, da so mojo oporoko z menoj podpisali in s svojimi pečati potrdili.

V Varaždinu, dne 13. aprila 1698.

Oporoko so podpisali: Bolfenk pl. Sinersberg, Ferdinand Rueff, konjeniški stotnik, Janez Jurij Piskhonni, polkovni avditor, Franc Vischer, polkovni »Staabhalter«, Tobija Jožef Dahmes, nadstražnik, Maks Ernst Rueff, polkovni sodni pisar, Janez Gotfrid pl. Carlon, doktor zdravilstva, Nikolaj Scariza, svetovalec v Varaždinu, in Jurij Mikulih, podžupan v Varaždinu.

Mili darovi za družbo vednega češčenja:

Polje 10 fl., Gotovlje 7 fl., Gornjigrad 21 fl. 54 kr., Solčava 7 fl. 12 kr., sv. Francisek Ksav. v Stražah 6 fl. 91 kr., Loka 13 fl., Sv. Križ pri Ljutomeru 17 fl. 50 kr., Sv. Jernej pri Ločah 25 fl., Sv. Jurij na Ščavnici 16 fl. 25 kr., Sv. Florijan na Boču 4 fl.

Gospodarske stvari.

Beseda živinorejcem.

Licenciranje bikov za pleme se je vršilo v ljutomerskem okraju dne 17. septembra. Da bi naši kmetje znali vendar enkrat uvaževati važnost te panoge kmetijstva, odločil sem se o tem jim nekaj podati v premišljevanje. Vedno se kmetom oponaša, da so preveč konservativni, ter da se zmirom držé le stare navade,

ki so jo podedovali od svojih očetov in pradedov. Da se držimo Slovenci žilavo svojega starega značaja, je prav, pa samo na eni strani; ali svet se dandanes jako mogočno giblje; opazujemo to v vseh strokah naše viharne dobe; tudi kmetje se morajo začeti gibati, ne smejo samo gledati, kakor drugi stanovi napredujejo, ter poljedelca tiščijo in ga celo hočejo zatreti.

Naši slovenski poslanci, državni in deželni, poznajo naše težnje, oni vedo, da kmetijstvo vedno bolj propada, zato storijo tudi svoje dolžnosti, kolikorkoli morejo. Vendar pa mi kmetje in poljedelci moramo tudi porabiti sredstva, ki nam jih podaja postava za zboljšanje svojega stanu. Taka postava, izdana dne 17. aprila 1896 z naredbo dež. odbora v Gradcu od 20. febr. 1897 nam podaja napotek, kako bi bilo mogoče zboljšati našo govejo živino.

V tej stroki kmetijstva smo še tako rekoč v otroških letih, in trebalo se nam bode jako požuriti, ako nočemo zaostati ali popolnoma propasti. Dozdaj je bila pri nas navada, da smo moški opravljali svoje delo le pri konjih, našim ženskam pa smo prepustili popolnoma skrb za goved, za ščetinasto živino in za perutnino. Še le, kadar smo se po svoji jako trpki izkušnji prepričali, da poljski pridelki, posebno zrnje, nam daje malo haska in ne donaša nobenega dobička, začeli so med nami le nekareri obračati svojo pozornost na govejo in ščetinasto živino, pa tudi na perutnino. Da bi pa se zboljšala naša goveja živina ter nam donašala več dohodkov, je ravno namen one omenjene postave.

Zdaj pa vprašam, ali je prav, da smo moški, akoravno ne vsi, dozdej tako malo se brigali za našo goved? Ne, to ni prav, pa tudi ne bo. Kajti, kako važno mesto zavzema goveja živina v kmetijstvu, pa tudi v narodnem gospodarstvu, kakšen velik kapital ona nadomestuje in kako velike obresti nam prinaša, pokažejo nam najbolj številke. Odkar se je vpeljalo pregledovanje goveje živine po posebnih komisijah tukaj v deželi, potrebno je bilo nečega pregleda o naši govedi. Občinski predstojniki so podali vsako leto popis goveje živine v svoji občini; s tem popisom se je pokazalo tudi, kako veliko vrednost imamo mi kmetje v goveji živini. Vsled letošnjega popisa imamo v ljutomerskem okraju: 178 bikov, poldrugo — do dveh let starih, 4907 krav, 1845 telic, od 1½ do 2 let starih; 610 bikecev, 1287 telček, pod jedno leto starih, in 752 juncev. Vsa ta živina povprek ima pri zdanji nizki ceni do 300.000 fl. vrednosti, katera svota bi nam dala po 5% računa 15.000 fl. obresti ali dobička. Računimo pa samo le s kravami dojnici, vso drugo goved pa pustimo za zdaj v stran. Teh 4907 dojníc krav daje, računa, da vsaka doji 9 mesecev po 30 dni t. j. 270 dni, nam vsaki dan povprek samo 2 litra mleka, dobimo torej od jedne dojnice 540 litrov mleka v enem letu; to računimo po naši nizki ceni na deželi samo po 5 kr. liter, dobimo torej od jedne krave dojnice, katera je vredna komaj 40 fl., v enem letu 27 fl. haska, odračunimo zdaj še onih 7 fl. za razno orodje in popravke v hlevu, ostane nam še itak 20 fl. dobička, kar pa iznaša od kapitala, t. j. vrednosti živinčeta, 40 fl. popolnoma 50%; kajti krmo nam nadomestijo odpadki, ki so tudi veliko vredni; onih 4907 krav dojníc v ljutomerskem okraju pa nam prinaša vsako leto 98.140 fl. dobička, lepa svota v našem narodnem gospodarstvu.

Zdaj pa vprašam, katera njiva nam nese 50% ali samo 15% čistega dobička z zrnjem? Iz tega naj zdaj vsak gospodar sam sklepa, ali stori prav, da se briga tako malo za svojo govejo živino, da jej polaga najslabšo krmo kot plačilo za toliki dobiček, ki mu ga donaša takšno živinčce? Če bi znalo to živinčce govoriti, reklo bi mu: »Ti nehvaležnež, zakaj moram rayno jaz,

¹⁾ Spitzhart, svoje dni gradič, sedaj zaseli v občini Aschbach, — župniji Sechan blizu Fürstenfelda.

²⁾ Janez Jakob baron Wintershofen je bil pozneje lastnik Pilstanja. (J. Orožen, VI., 97).